

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ "СПЕЦІАЛЬНЕ МАЛЮВАННЯ"

У статті розглядаються та характеризуються особливості методики викладання курсу "Спеціальне малювання" у майбутніх учителів технологій та розвиток художньо-творчих здібностей у процесі навчання.

Ключові слова: *майбутній учитель технологій, художньо-творчі здібності, спеціальне малювання, малюнок, живопис, силует, нарис.*

Постановка проблеми. Вимоги, що висуваються в сучасних умовах, вимагають від фахівця значного зростання його творчого потенціалу, високого рівня інтелектуального розвитку та творчого мислення. Суспільство формує соціальне замовлення на фахівця, який здатний орієнтуватися в нових стрімко мінливих умовах праці, що володіє професійною мобільністю, здатністю перемикатися на інші види діяльності. Важливими для вивчення стають питання формування та розвитку творчої особистості фахівця, що володіє новим типом мислення.

Одне із завдань технологічної освіти – підготовка творчих фахівців. Важливою складовою професійної підготовки майбутнього вчителя технологій є розвиток художньо-творчих здібностей.

Мета. Проаналізувати методику викладання курсу "Спеціальне малювання" у майбутніх учителів технологій для розвитку художньо-творчих здібностей.

Аналіз досліджень і публікацій з даної проблеми. Проблемою художньо-творчих здібностей займалися такі вчені як Л. Виготський, В. Кузін, А. Мелік-Пашаєв, В. Крутецький, І. Алексєєва, Дж. Гілфорд, Е. Торренс та багато інших [3; 4; 5]. Питаннями методики дисциплін, що пов'язані з образотворчим мистецтвом, займалися В. Кузін, С. Бєляєва,

Е. Розанов, Ф. Пармон, Т. Кондратенко, Н. Сокольнікова та багато інших [1; 2; 4; 6; 7]. Проте методика викладання дисциплін, що пов'язані з образотворчим мистецтвом саме у майбутніх учителів технологій не достатньо розкрита та потребує конкретизації.

Виклад основного матеріалу. Курс "Спеціальне малювання" розрахований на 32 години практичних занять. На самостійну роботу виділяється 18 годин. Формою контролю для перевірки отриманих знань та вмінь у майбутніх учителів технологій в ході вивчення дисципліни "Спеціальне малювання" є залік. Вивчається на протязі одного семестру на технологічному факультеті педагогічного вишу на II курсі.

Слід зазначити, що на відміну від спеціалізованих вищих навчальних закладів, де окремими дисциплінами викладаються "Малюнок" та "Живопис", курс "Спеціальне малювання" є інтегрованим курсом і включає в себе ці дисципліни, які розглядаються окремими розділами. Також важливим є те, що цей курс розрахований на викладання саме у майбутніх учителів технологій. Тому перелік тем кожного розділу обумовлений специфікою технологічної освіти для педагогічних вищих навчальних закладів.

Міжпредметні зв'язки можуть бути встановлені з наступними предметами: нарисна геометрія, швейний практикум, конструювання одягу, моделювання одягу, матеріалознавство, технологія швейного виробництва.

Під час вивчення курсу вагоме місце приділяється самостійній роботі студентів. Пізнавальна діяльність студентів при виконанні самостійних робіт спрямована на те, щоб побачити, запам'ятати і відтворити певний стиль, елемент, варіант. При виконанні самостійних робіт пізнавальна діяльність студентів протікає не тільки на рівні відтворення, а й у процесі практичної діяльності, спрямованої на оволодіння прийомами роботи, основними робочими вміннями, які необхідні для професійної діяльності.

Велика увага приділяється малюванню з натури під час вивчення першого розділу "Основні відомості про малюнок". Студенти повинні отримати знання про перспективу, передачу конструкції та пропорцію

предметів, їх об'єм, світлотіньові відношення, просторове положення, та набути навички передачі об'єму лінійно-конструктивним малюнком. Одночасно з цим у студентів розвивається спостережливість, увага, працьовитість. Вони вчаться бачити красу навколишньої дійсності.

Вивчення перспективи та її закономірностей відбувається головним чином в процесі малювання з натури. Студенти знайомляться з основами перспективи та вчаться застосовувати її в своїх роботах з натури.

З натури вони малюють прості об'єкти циліндричної та паралелепіпедної форм у фронтальному положенні. Постановку для малювання з натури на передачу об'єму слід розташовувати в аудиторії так, щоб джерело світла було зверху та зліва. Це сприяє виявленню об'єму, чіткої характеристики світла, тіні та напівтіні. Так, на першому занятті розглядається послідовність побудови кубу в перспективі та правильність нанесення штриховки. На наступних заняттях студенти малюють конус та композицію із чотирьохгранної піраміди та кулі, композицію із трьох фігур.

Дуже важливою є необхідність закріпити розуміння особливостей малювання з натури. Для цього студенти самостійно з натури малюють чашку та глечик з дотриманням їх пропорцій та світлотіні.

Остання тема першого розділу присвячена малюванню драпірованої тканини з натури. Розглядаються види драпірувань в малюнку, принципи їх побудови, а також правила малювання згинів та складок на тканині.

Малювання драпірування для майбутніх учителів технологій, пов'язано зі створенням костюма. Розміщення складок тканини підпорядковане своєю логікою, має декоративний сенс. Малювання драпіровки з натури і за уявою дає можливість усвідомити закономірності їх утворення в моделях одягу, що обумовлене фасоном, властивостями тканини, пластикою людського тіла.

Навчальна роль цього розділу величезна та очевидна для розвитку художньо-творчих здібностей у майбутніх учителів технологій.

Наступний розділ "Основні відомості про живопис" курсу "Спеціальне малювання" присвячений науці про колір та його сприйняття. Спираючись на

вивчений історичний та сучасний досвід роботи в галузі живопису, враховуючи особливість його викладання у майбутніх учителів технологій, зміст розділу може бути розкритий через серію художньо-творчих завдань, об'єднаних такими темами розділу: ахроматичні та хроматичні кольори, техніка акварельного живопису; розглядаються питання, які присвячені створенню орнаментів, малюванню поверхні тканин з різною структурою. Студенти повинні навчитись працювати з пензлем та фарбами, змішувати фарби для отримання бажаних кольорів та відтінків, розвивати почуття бачення різноманітних складних, складових кольорів та відтінків, розуміти гармонію кольорів та вміти нею користуватись на практиці.

Вивчення розділу починається з малювання кольорового кола та малювання градації ахроматичних кольорів. Важливість даного заняття полягає в тому, що студенти вчаться отримувати похідні кольори, змішуванням трьох основних кольорів. Також студенти створюють градації ахроматичних кольорів: перехід кольорів від білого до чорного через поступове насичення сірого кольору.

Робота з кольором сприяє розширенню здібностей кольорового сприйняття студентами, вдосконаленню їх зорової культури. Виконання комбінаторики з різним колірним рішенням, створення колірних кіл сприяє ефективному засвоєнню теорії колірних гармоній, накопиченню досвіду змішування кольорів та отримання різноманітних відтінків [6].

Як продовження вивчення поєднання кольорів є наступна тема "Основи живопису. Техніки акварельного живопису", яка розглядає види живопису та їх характеристики, матеріали, які необхідні для живопису. На практичному занятті студенти за допомогою акварелі малюють натюрморт.

Натюрморт дуже часто використовується у навчанні жанром живопису. У ньому максимально розкриваються пластичні та колористичні можливості живопису, виявляються особливості творчого мислення студентів [4].

Для студентів дуже важливо отримати навички в техніці лесування, так як ця техніка виховує витримку, вчить передбаченню та розрахунку;

студенти наочним способом осягають особливості багат шарового живопису, вивчають палітру фарб, також вчать ся відчувати колір, розуміти форму, бачити спільне та представляти кінцеву мету, тим самим розвивають свої художньо-творчі здібності.

Важливим для майбутніх учителів технологій є і наступні теми розділу: "Орнамент, його види та принцип створення" та "Малювання різних структур тканин на площині в кольорі". Ці теми пов'язані з такими дисциплінами навчального процесу: композиція костюма, текстильне матеріалознавство, художня обробка матеріалів.

На практичному занятті під час вивчення теми "Орнамент, його види та принцип створення" студенти вчать ся створювати кольорові та чорно-білі орнаменти різних видів. Багато часу відводиться на самостійне опрацювання. Самостійно за допомогою різних джерел студенти вивчають, аналізують та замальовують орнаменти різних народів світу. Це самостійне, творче завдання спрямоване на розширення кругозору майбутніх учителів технологій на культурну світову спадщину та на розвиток художньо-творчих здібностей.

На практичному занятті "Малювання різних структур тканин на площині в кольорі" студенти малюють декілька видів тканин з різною структурою та малюнком. Вони намагаються якомога реалістичніше передати в малюнку зовнішній вигляд поверхонь тканин на площині. Ця тема дуже важлива для вивчення наступного розділу "Зображення фігури людини" та під час вивчення курсу "Композиція костюма", коли студенти вчать ся малювати людину в одязі та намагаються передати структуру одягу його колір та орнамент тканин.

Велика увага приділяється третьому розділу "Зображення фігури людини". Малювання фігури людини в одязі формує у майбутніх учителів технологій усвідомлення того, що вони повинні вміти не просто виготовляти одяг, а й сформувати його образ, підкреслити його індивідуальність. Студенти повинні чітко розуміти пропорції, пластики руху людського тіла,

навчитись передавати на аркуші паперу об'ємність одягу, його рух разом з тілом людини.

У цьому розділі розглядаються основи малювання фігури людини, фігури в одязі і моделей одягу, витримуючи пропорції. Цей розділ є основою для подальшого вивчення курсу "Композиція костюма", тому велика увага приділяється вмінням, які набудуть студенти під час вивчення цього розділу.

На першій темі цього розділу студенти вивчають будову та принцип передачі на папері за допомогою графіки різних частин обличчя. Самостійно студенти під час малювання намагаються намалювати стилізований портрет, витримуючи пропорції та особливості розташування частин обличчя.

Для виконання ескізів моделей одягу дуже важливо набути навички промальовування фігури людини. В цьому випадку необхідно керуватися даними про пропорції фігури та вміти передавати пластику людського тіла та пластику його рухів. Тому на наступній темі студенти вивчають та малюють пропорції людини за визначеними канонами. Для полегшення поставленої задачі, людину малюють графічно за допомогою олівця та лінійки. Самостійно студенти намагаються передати пропорції людини за допомогою пластичних ліній. Ця тема є "фундаментом" для подальшого вивчення не тільки третього розділу "Зображення фігури людини", а й всього курсу "Композиція костюма". Тому важливо проконтролювати весь процес малювання пропорцій людини.

Стилізовані малюнки моделей одягу, як правило, відрізняються деякою умовністю та узагальненістю. У них немає детального опрацювання фігури людини. Для виконання цих малюнків можна використовувати схеми, в основі яких лежать дані про пластичну анатомію та пропорції фігури людини. Звичайно ж, всі пропорційні схеми умовні, проте їх застосування дозволяє досить виразно передавати різні пози людини [1].

Під час вивчення наступної теми "Малювання одягу людини" студенти вчаться малювати одяг в кольорі різними техніками, промальовуючи всі деталі. Самостійно вони малюють одяг на статичній жіночій фігурі в кольорі.

Одяг обирається складний з різними видами драпірувань та складок. Техніка та засоби малювання не важливі. Головне те, щоб студенти відкрили повністю свій потенціал та можливості.

Щоб краще розуміти красу і різноманітність форм одягу, майбутні вчителі технологій повинні вміти добре відчувати і малювати фігуру людини в одязі. Тому наступна тема "Малювання фігури людини за уявленням із застосуванням пропорційних схем" більш складна за попередню. На практичному занятті студенти вчаться малювати жіночу фігуру в одязі та русі з використанням кольору за уявленням, витримуючи пропорції людського тіла. Але слід зазначити, що не варто відводити на дане завдання велику кількість часу. Рекомендований час для виконання завдання – від двох до шести годин, залежно від складності постановок.

Мета цієї роботи полягає в тому, щоб передати фігуру людини в русі, її індивідуальні особливості, взаємозв'язок одягу з пластикою людського тіла.

Остання тема "Графіка фігури людини" сприяє цілісному баченню костюму. Пізнаючи різні прийоми та засоби графічної виразності майбутні вчителі технологій вивчають орнаментальну побудову композиції костюма. Вперше студенти знайомляться з таким поняття як "форескіз", який є основою для вивчення курсу "Композиція костюму" в майбутньому. Метою цих занять є набуття навиків малювання фігури людини в русі, розробка професійної графічної мови, тобто оволодіння так званою модельєрською технікою ескізування, графікою, яка є перехідним рівнем від нарису до ескізу.

Заліковим самостійним завданням для студентів є малювання національного жіночого костюму будь-якої країни фарбами із застосуванням національного орнаменту на одязі. Це завдання є підсумком усього пройденого матеріалу, а отриманий результат – показником розвитку художньо-творчих здібностей.

Врахування індивідуальних особливостей особистості студента, його індивідуальний темп та ритм розвитку, надання свободи творчого вибору і

самовираження сприяють формуванню художньої індивідуальності, що відображає особливості сприйняття, уяви і творення, наявність художнього почерку, а також сприяє більш швидкому розвитку художньо-творчих здібностей.

Висновок. Таким чином, курс "Спеціальне малювання" є основою для вивчення багатьох предметів у процесі професійної підготовки майбутніх учителів технологій. Включення особистісно-орієнтованого підходу до навчання студентів при вивченні курсу "Спеціальне малювання" сприяє формуванню індивідуального бачення, творчого мислення, уваги та художньо-творчого розвитку кожного студента. Така побудова змісту дисципліни забезпечує логічну послідовність вивчення матеріалу та дозволяє системно планувати роботу зі студентами, з урахуванням єдиних навчальних завдань. Міжпредметні зв'язки курсу "Спеціальне малювання" з іншими дисциплінами на основі принципів системного підходу дає можливість виховання творчих особистостей, які необхідні сучасному суспільству.

Література:

1. Беляева С.Е. Розанов Е.А. Спецрисунок и художественная графика : учебник для студ. сред. проф. учеб. заведений / С.Е. Беляева. – М.: Издательский центр "Академия", 2006. – 240 с.
2. Волков И.Ф. Творческие методы и художественные системы. – 2-е изд., испр. и доп. / И.Ф. Волков. – М.: Искусство, 1989. – 250с.
3. Крутецкий В.А. Способности / В.А. Крутецкий // Психология: Учебник для учащ. пед. училищ. – М.: Просвещение, 1980. – 352 с.
4. Кузин В.С. Психология: Учебник для худож. училищ / Под ред. Б.Ф. Ломова. – 2-е, перераб. и доп. – М.: Высш. школа, 1982. – 256 с.
5. Мелик-Пашаев А.А. Педагогика искусства и творческие способности / А.А. Мелик-Пашаев. – М.: Знание, 1981. – 96 с.
6. Пармон Ф.М. Рисунок и графика костюма: Учебник для вузов / Ф.М. Пармон, Т.П. Кондратенко. – М.: Легпромбытиздат, 1987. – 208 с.

7. Сокольникова Н.М. Основы рисунка / Н.М. Сокольникова. – М.: Московские учебники, 1998. – 96 с.

K. Gorchynska

METHODOLOGY OF ARTISTIC AND CREATIVE ABILITIES OF FUTURE TECHNOLOGIES TEACHERS IN COURSE STUDYING OF "SPECIAL PAINTING"

The article deals with the features and methods of teaching course "Special Painting" for future technologies teachers and development of artistic and creative abilities in the studying process.

Keywords: *future technologies teacher, art and creative abilities, special painting, drawing, painting, silhouette, sketch.*

Е.В. Горчинская

МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ КУРСА "СПЕЦИАЛЬНОЕ РИСОВАНИЕ"

В статье рассматриваются и характеризуются особенности методики преподавания курса "Специальное рисование" у будущих учителей технологии и развитие художественно-творческих способностей в процессе обучения.

Ключевые слова: *будущий учитель технологии, художественно-творческие способности, специальное рисование, рисунок, живопись, силуэт, эскиз.*